

ČLANCI

Napjevi u procesiji „za križem”
na otoku Hvaru

Andelko Fazinić, Rijeka

Na otoku Hvaru se već od davnine svake godine u Velikom tjednu obavlja procesija u krugu od šest mjesta, i to Jelse, Pitava, Vrisnika, Sviraca, Vrbanja i Vrboske. Iz svakog mjesta procesije kreću u noći Velikog četvrtka oko jedanaest sati i vraćaju se u svoje mjesto oko sedam sati jutrom na Veliki petak. One se nikada ne susreću, jer sve idu smjerom kretanja sunca. Procesiju redovito ne vodi svećenik, već križonoša, zato se ta procesija i zove »Za križem«. U svakom mjestu ona ulazi u crkvu da posjeti »Božji grob«. Za vrijeme procesije pjevaju se pokorničke pjesme, mole se krunice, ali pred »Božjim grobom« dva glavna pjevača pjevaju dvije kitice o Muci Isusovoj. To su drevni stihovi, koji se pjevaju samo u ovoj procesiji. »U najdubljoj tišini i napetoj pažnji vjernika razlijege se crkvom napjev pun jezovite misterioznosti, najprije sjetan, turobno miran i razvučen, s impresivnim pauzama, a onda sve snažniji i uzburkaniji, dok ne dostigne lomljivu vapijućih krikova u fortissimu herojskih tenora kršnih hvarskih težaka s nabreklih žilama na vratu. Pjev dvojice pjevača diže se jedinstveno kao iz jedne trublje, bez trunca odvajanja u ritmu, dikciji i izražaju. Kao da je začas zaboravljen i križ i križonoša i sveti grob, pred kojim se kleči, sve je ušima i očima uprto u pjevače, u potresne stihove i tonove. A kad se njihov pjev smiri, odgovore im responsorijem sa dna crkve četiri odgovarača. Njihovo pjevanje, koje se kreće u istom napjevu, kao jeka je pjesme glavnih pjevača i kao manifestacija solidarnosti osjeća vjernika.« Tako sam opisao ovo pjevanje u *Molite, braćo* 1964. br. 2.

Ovaj zanimljiv napjev pokušao je zabilježiti o. Bernardin Sokol i objelodanio ga je u *Svetoj Ceciliji* 1939. sv. 4. str. 95—100. No on ga nije slušao u procesijama Velikog petka. U procesijama svih mjesta pjeva se isti napjev i ista pjesma, ali ipak postoje neke razlike u pjevanju pojedinog mjesta, razlike u većoj ili manjoj jednostavnosti i kićenosti, prema karakteru svakog mjesta. O. Sokol je, dakle, morao zabilježiti šest napjeva, a kako ih nije mogao bilježiti u samoj procesiji, to je morao obilaziti ova mjesta, u svakom naći pjevače i bilježiti napjev prema njihovu pjevanju.

U popratnom članku (str. 95) kaže i sam kako je to pjevanje nepouzdanost: »Pučki pjevači, kada se radi o melizmatičkom pjevanju, tj. kada je više nota na jednom slogu, kako je ovdje slučaj, ne samo da se međusobno potpuno ne slažu, nego isti pjevač redovito drugi put jednako ne pjeva, makar to htio s istim riječima«. Sokol to pripisuje nadarenosti, sposobnosti, ambiciji i raspoloženju pojedinog pjevača. To može biti istina, ako pjevač sam pjeva i to izvan procesije, u svijesti da se njegovo pjevanje bilježi ili snima, no to ne stoji za pjevanje u procesiji, gdje pjevaju dva pjevača, i to savršenim unisonom. Zato s pravom piše Sokol: »Da sam imao sreću prisustvovati procesijama Velikog petka, bio bih se stavio u koju župnu crkvu spomenutih mjesta i slušajući bilježio naravno i nenamješteno pjevanje pojedinih župa, kada bi ulazili ili izlazili iz crkve. Ovo bi bez sumnje bilo najuspjelije za upisivanje napjeva«.

Eto, upravo to je učinio don Dinko Bertapelle, župnik u Svirčima. On je bio rodom iz Vrboske, dakle iz toga kraja, poznavao je dušu tih pojedinačnih napjeva kao dušu tih pojedinih mjesta, bio je glazbeno nadaren i htio je metodom neposrednog slušanja ne samo zabilježiti napjeve pojedine župe, već i godinama kontrolirati i ponešto ispravljati.

Posjedujem list notnog papira velikog formata 33 x 23 cmtr. koji mi je on darovao, dok je živio u Vrboskoj kao umirovljenik, tridesetih godina, gdje je također imao prilike kontrolirati i napjev i svoje zabilješke. Na tom listu je ispisao s jedne i druge strane napjev »Za križem« i označio: zabilježio Don Dinko Bertapelle-župnik u Svirčima god. 1921. No on je meni taj list darovao desetak godina kasnije. Materijalno stanje toga lista bilo je dosta loše, po srijedi se je zbog sklapanja raskinuo, a donja strana jako oštetila, valjda zbog naslanjanja tijela. Tako i sama ta činjenica dokazuje da je don Bertapelle više puta u noćima Velikog petka kontrolirao svoje zabilješke, a sve u želji da nam najvjernije prenese ove jedinstvene napjeve.

Taj njegov ustrajni napor vrijedno je oteti zaboravi.

NAPJEVI " ZA KRIŽEM "

Brojke znače stanke, odnosno odisaje

Zabilježio Don Dinko Bertapelle
župnik u Svirčima god.1921.

I Vrboska
Spa - si - te
Nu - ut mi - sli

II Jelsa
Nu - ut mi - sli

III Pitve
Nu - ut mi - sli - sli

IV Vrisnik
Spa - si - te
Nu - ut mi - sli

V Svirče
Nu - ut mi - sli

VI Vrbanj
Spa - si - te
Nu - ut mi - sli

I
- elj na - aš go -

II
- mo - o - svi -

III
- mo - o -

IV
- telj na - aš go -
- i - mo -

V
i - mo -

VI
= elj na - aš go -
= mo - o -

I
or-ku - da - na
o tom - da - na

II
svi - i mi - da - na

III
o tom - da - na

IV
or-ku - da - na
tom

V
ov da - an da - na

VI
or-ku - da - na
to - om da - na

I
as sma - rt na Kri - i-žu -
as ki - na Kri - žu -

II
as ki - na Kri - Kri - žu -

III
as ki - na kri - žu

IV
as sma - art na Kri - žu -
as ki - na Kri - žu -

V
as ki - na Kri - žu -

VI
as sma - art na Kri - žu -
as ki - na Kri - žu -

I
 po - - - dni za
 u - - - mri - - - za -

II
 u - - - mri za - - - za -

III
 u - - - mri za - - - na

IV
 po - - - dni za - - -
 u - - - mri za - - -

V
 u - - - mri za - - -

VI
 po - - - dni za - - -
 u - - - mri za - - -

I
 na - - - as.
 na - - - as.

II
 na - - - as.

III
 as.

IV
 na - - - as.

V
 na - - - as.

VI
 na - - - as.